

ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ ДЕРЖАВНИХ СИСТЕМ ІЗ ПРОГНОЗУВАННЯ В АСПЕКТІ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ РИНКОВОЇ ЕКОНОМІКИ НА ПРИКЛАДІ ЄС, ПОЛЬЩІ ТА УКРАЇНИ

© 2016 ІСАЄВА Н. І., ДЕГТЯРЬОВА О. В.

УДК 338.26

Ісаєва Н. І., Дегтярєва О. В. Порівняльний аналіз державних систем із прогнозування в аспекті державного регулювання ринкової економіки на прикладі ЄС, Польщі та України

Метою статті є порівняльний аналіз систем короткострокового та довгострокового прогнозування соціально-економічного стану Євросоюзу (ЄС), України та Польщі, порівняльна оцінка систем стратегічних документів соціально-економічного розвитку цих країн. Авторами проведено дослідження існуючих прогностичних документів та організацій, які їх публікують. Надано визначення основних термінів у сфері прогнозування. Проведено зіставлення законодавчо затверджених макропоказників коротко- та середньострокового прогнозів ЄС, Польщі та України. Виявлено недоліки в системі стратегічного прогнозування України. Виходячи з позитивного прикладу впровадження систем стратегічних прогностичних документів Польщі та ЄС авторами статті розроблено рекомендації щодо розроблення та вдосконалення систем коротко-, середньо- та довгострокових стратегічних прогностичних документів.

Ключові слова: прогнозування, форсайтінг, стратегічні прогностичні документи, стратегія державного розвитку, прогностичні показники.

Рис.: 2. **Табл.:** 3. **Бібл.:** 23.

Ісаєва Наталя Іллівна – кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри фінансів, Національний аерокосмічний університет ім. М. Є. Жуковського «Харківський авіаційний інститут» (вул. Чкалова, 17, Харків, 61070, Україна)

E-mail: poltarak@mail.ru

Дегтярєва Ольга Вікторівна – аспірантка, кафедра фінансів, Національний аерокосмічний університет ім. М. Є. Жуковського «Харківський авіаційний інститут» (вул. Чкалова, 17, Харків, 61070, Україна)

E-mail: olga-degtiarova@yandex.ru

УДК 338.26

Исаева Н. И., Дегтярева О. В. Сравнительный анализ государственных систем по прогнозированию в аспекте государственного регулирования рыночной экономики на примере ЕС, Польши и Украины

Целью статьи является сравнительный анализ систем краткосрочного и долгосрочного прогнозирования социально-экономического состояния Евросоюза (ЕС), Украины и Польши, сравнительная оценка систем стратегических документов социально-экономического развития этих стран. Авторами проведено исследование существующих прогностических документов и организаций, которые их публикуют. Дано определение основным терминам в области прогнозирования. Проведено сопоставление закрепленных на законодательном уровне макропоказателей кратко- и среднесрочного прогнозов ЕС, Польши и Украины. Выявлены недостатки в системе стратегического прогнозирования Украины. Исходя из положительного примера внедрения систем стратегических прогностических документов Польши и ЕС авторами статьи разработаны рекомендации по разработке и усовершенствованию систем кратко-, средне- и долгосрочных стратегических прогностических документов.

Ключевые слова: прогнозирование, форсайтінг, стратегические прогностические документы, стратегия государственного развития, прогностические показатели.

Рис.: 2. **Табл.:** 3. **Библ.:** 23.

Исаева Наталия Ильинична – кандидат экономических наук, доцент, доцент кафедры финансов, Национальный аэрокосмический университет им. Н. Е. Жуковского «Харьковский авиационный институт» (ул. Чкалова, 17, Харьков, 61070, Украина)

E-mail: poltarak@mail.ru

Дегтярева Ольга Викторовна – аспирантка, кафедра финансов, Национальный аэрокосмический университет им. Н. Е. Жуковского «Харьковский авиационный институт» (ул. Чкалова, 17, Харьков, 61070, Украина)

E-mail: olga-degtiarova@yandex.ru

UDC 338.26

Isayeva N. I., Degtiarova O. V. A Comparative Analysis of the State Systems for Forecasting in the Aspect of the State Regulation of Market Economy on the Example of the EU, Poland and Ukraine

The article is concerned with a comparative analysis of the short-term and long-term forecasting of socio-economic status of the European Union (EU), Ukraine and Poland, a comparative evaluation of the systems of strategic documents of the socio-economic development of these countries. The authors have explored the existing prognostic documents and organizations, which publish them. The basic terms in the field of forecasting have been defined. A comparison of the recognized at the legislative level, macro-indicators of the short-term and medium-term prognoses for the EU, Poland and Ukraine has been carried out. Shortcomings in the system for strategic forecasting of Ukraine have been identified. On the basis of the positive example of the introduction of the systems of strategic prognostic documents of Poland and the EU, the authors have elaborated recommendations on the development and improvement of the systems of short-, medium- and long-term strategic forecasting documents.

Keywords: forecasting, foresighting, strategic prognostic documents, national development strategy, prognostic indicators.

Fig.: 2. **Tabl.:** 3. **Bibl.:** 23.

Isayeva Nataliya I. – PhD (Economics), Associate Professor, Associate Professor of the Department of Finance, National Aerospace University «Kharkiv Aviation Institute» named after M. Ye. Zhukovskiy (17 Chkalova Str., Kharkiv, 61070, Ukraine)

E-mail: poltarak@mail.ru

Degtiarova Olga V. – Postgraduate Student, Department of Finance, National Aerospace University «Kharkiv Aviation Institute» named after M. Ye. Zhukovskiy (17 Chkalova Str., Kharkiv, 61070, Ukraine)

E-mail: olga-degtiarova@yandex.ru

Майбутнє є категорією невизначеною та невідомою. Незважаючи на це, мільйони накопичених за десятки років статистичних даних та політичних спроб і помилок надають людству реальну можливість планувати своє майбутнє, виходячи з ймовірнісних прогнозів, математичних моделей, аналітич-

них думок, побудованих на аналізі історичних даних. Визначаючи основний категоріальний апарат прогнозування, нами передбачено розподіл усього процесу визначення майбутнього на: побудову прогнозів, трендів та написання ймовірних сценаріїв. У подальшому поняття «прогноз» нами використовується як «система науково

обґрунтованих уявлень про можливий стан об'єкта в майбутньому, про альтернативні шляхи його розвитку» [5]. *Тренд*, на відміну від прогнозу, – *загальний напрямок розвитку економічного явища* [авт. визнач.], а *сценарій* нами трактується як «*варіант можливого стану об'єкта в майбутньому за умови настання ряду подій або умов*» [авт. визнач.].

Розглянемо світовий досвід використання систем прогнозування, визначення трендів та побудови сценаріїв у межах прийнятих визначень. Більшість сучасних авторів при розподілі прогнозних часових горизонтів дотримується такої думки: *далекострокові* (більше 15 років); *довгострокові* (від 5 до 15 років); *середньострокові* (від 1 року до 5 років); *короткострокові* (від 1 місяця до 1 року); *оперативні* (до 1 місяця) [6].

Метою статті є порівняльний аналіз систем коротко-(середньо-) строкового та довго-(далеко-)строкового прогнозування соціально-економічного стану країни, порівняльна оцінка систем стратегічних документів соціально-економічного розвитку Євросоюзу (ЄС), України та Польщі.

Наявні глобалізаційні процеси привели до того, що економічні, соціальні та інформаційні зв'язки є дуже

тісними, тому питання взаємозалежності національних економік не підлягає сумніву. Сучасні тенденції подальшого розвитку набагато ускладнюють як глобальну, так і регіональну системи прогнозування, що сприяє великій варіативності та неоднозначності прогнозних даних. На сьогодні у світовій спільноті нами визначено декілька груп офіційних організацій, які займаються побудовою прогнозів, розробкою сценаріїв та трендів на різних рівнях часової дальності (*рис. 1*).

Незважаючи на те, що прогнози цих організацій є доволі якісними та ймовірнісними, жодна з них не змогла передбачити та попередити наслідки світової кризи 2008 р. Багатьом країнам довелося протягом тривалого проміжку часу боротися з наслідками кризи, такими як: високий рівень безробіття, надлишок виробничих потужностей та значних бюджетних дисбалансів. З огляду на це, як показала практика, при побудові державної стратегії розвитку (далеко-, довго-, середньо- або короткострокової) повністю покладатися на ці прогнози не варто.

З наявних прогнозів можна побачити, що прогноз на більший проміжок часу буде включати більший коефіцієнт помилки. Прогнозні показники достовірно розрахувати неможливо, але, в цілому, ймовірно передбачити тенденції світового розвитку та їх граничні ко-

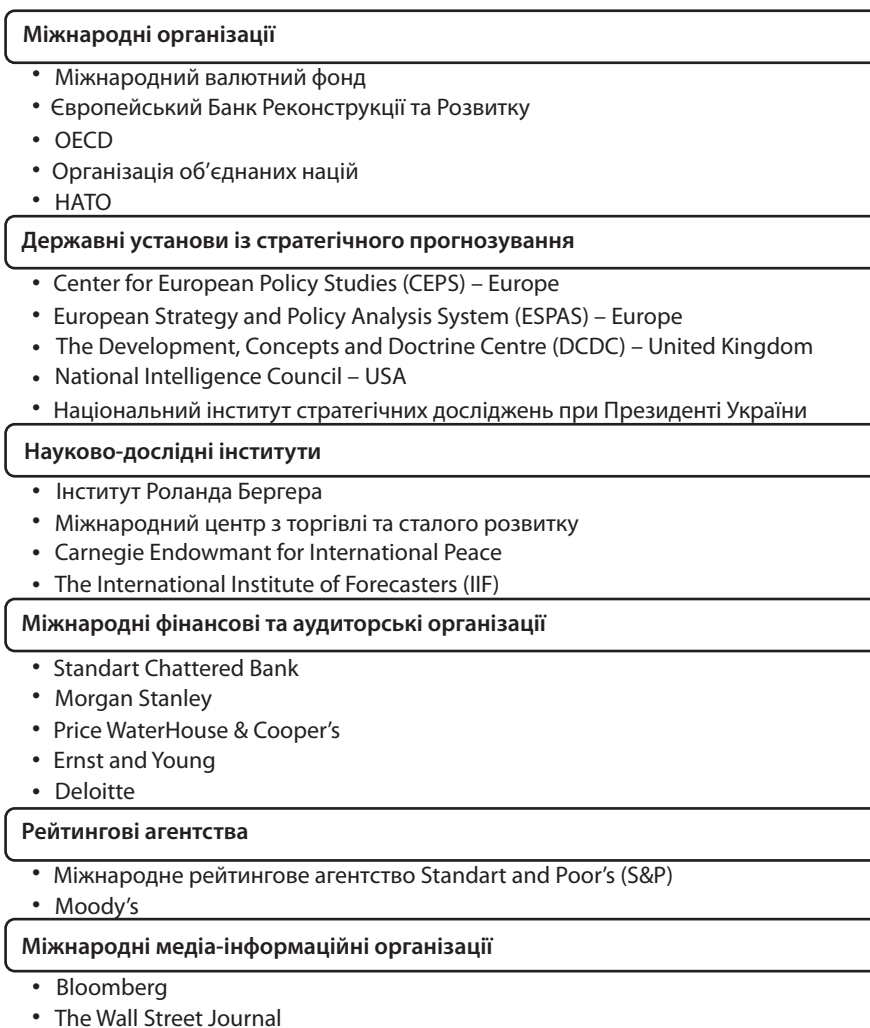

Рис. 1. Групи офіційних світових організацій, що займаються побудовою прогнозів на різних рівнях дальності

Джерело: побудовано авторами на основі власних досліджень.

ливання, задля того, щоб підготувати економіку країни до майбутніх випробувань. Майже всі розглянуті нами прогнози вказують на тенденцію зміщення місцезнаходження глобального економічного центру із заходу до азійських країн. Протягом майбутніх 50 років [20] очікується, що Південна Америка залишиться головним гравцем у світовій економіці, у той час, як Китай за показником частки ВВП у світі вже через десять років стане світовим лідером.

Проаналізувавши більше 20 довгострокових прогнозів світового розвитку, можна зробити такі висновки: більшість прогнозів передбачають подальше лідерство економіки США та готовність Єврозони до експансії. Водночас, зниження вартості нафти негативно вплине на залежних від обсягів продажу сировини Бразилію та Росію та позитивно – на Китай та Індію, що виграють від полегшення інфляційного тиску.

Згідно з очікуваннями ОЕСД річне зростання Єврозони в цей самий період буде низьким і приблизно дорівнюватиме 1,5–2% щороку [21]. Особливо це актуально для України, чий уряд взяв курс на процес євроінтеграції, в рамках якого було розроблено та прийнято на законодавчому рівні документ стратегії національного розвитку «Стратегія сталого розвитку «Україна – 2020» [8]. (Потрібно зазначити, що в документі немає жодного посилання на законодавчий прогнозний документ, який би виступав основою для визначення конкретних стратегічних напрямів.)

Середньострокові прогнози також можуть бути недостатньо точними. Так, згідно з короткостроковим прогнозом за даними Міжнародного Валютного Фонду в жовтні 2014 р., зростання світового ВВП дорівнювало

близько 3,3%, у той час як фактично його значення виявилось близько 2,6%. Приймаючи це до уваги, у наступному, 2016 році, МВФ та інші організації скоригували попередній прогноз з 4,1 до 3,7 відсотків (рис. 2).

Багатофакторність прогнозних моделей, а також непередбачуване зовнішнє економіко-політичне середовище робить сам процес прогнозування дуже важким і наукомістким. Разом з тим, розробка ефективної державної стратегії передбачає оцінку розрахункових прогнозних показників та корекцію державної політики з метою їх досягнення за умови елімінації існуючих загроз і використання наявних переваг. В Євросоюзі методологія розробки стратегії розвитку як у цілому, так і кожної його країни окремо, включає обов'язковий процес розробки прогнозів (Insight (1–2 years), Trends (3–5 years), Foresight (5–10), Farsight (10–30)) [20], на базі яких будуються стратегії розвитку як самого Євросоюзу, так і кожної його країни-члена окремо. В Україні, на жаль, такої системи на сьогодні не має, що створює труднощі при побудові стратегій розвитку як на національному, так і на місцевому рівнях.

Авторами визначені такі завдання даної статті:

- ✦ провести порівняльний аналіз систем довгострокового та далекого прогнозування в ЄС, Польщі та Україні;
- ✦ провести порівняльний аналіз систем короткострокового та середньострокового прогнозування в ЄС, Польщі та Україні;
- ✦ визначити недоліки існуючої системи прогнозування в Україні та вказати можливі шляхи її покращення.

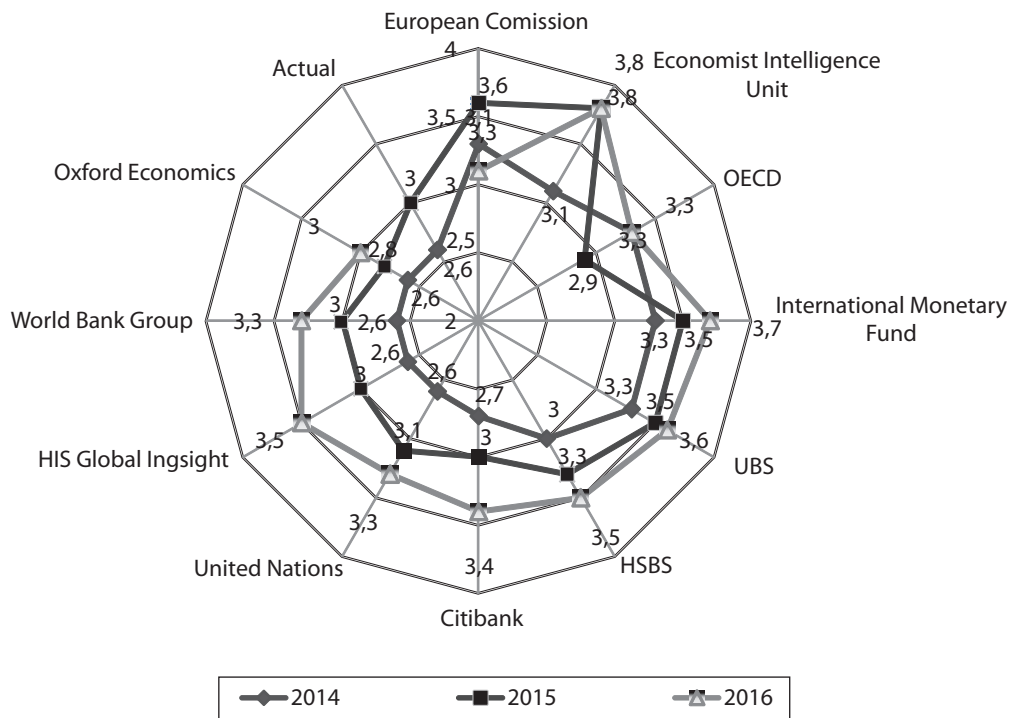

Рис. 2. Середньострокові прогнози зміни глобального ВВП передових установ світу із прогнозування та дослідницьких центрів (січень 2015 р.)

Джерело: побудовано авторами з використанням даних Інтернет-ресурсів Citibank, Economist Intelligence Unit, European Commission, HSBC, HIS GlobalInsight, International Monetary Fund, OECD, Oxford Economics, UBC, United Nations, World Bank Group.

Усю систему прогнозів на сьогодні поділяють за проміжками часу на два рівні:

- ✦ система довгострокового та далекого прогнозування;
- ✦ система короткострокового та середньострокового прогнозування.

Але ця побудова є умовною, оскільки друге є безпосередньою частиною першого. Розглянемо порівняльні аналізи систем прогнозування ЄС, Польщі та Україні більш детально.

1. ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ СИСТЕМ ДОВГОСТРОКОВОГО ТА ДАЛЕКОСТРОКОВОГО ПРОГНОЗУВАННЯ В ЄС, ПОЛЬЩІ ТА УКРАЇНІ

Довгострокове та далекого прогнозування є найбільш складними серед усіх видів прогнозів, оскільки потребує врахування набагато більшої кількості факторів та побудови не єдиного варіанта бачення майбутнього, а усього ймовірного «вікна можливостей» [14]. В ЄС побудова далекого і довгострокового прогнозів вже багато років практикується на двох рівнях: загальноєвропейському та національному (на рівні кожної країни окремо) за допомогою форсайтингу.

У політичному циклі Європейської Комісії форсайтинг знаходиться на першій стадії, тобто, якраз перед прийняттям стратегічних рішень та визначенням пріоритетів. Форсайтинг використовується за трьома напрямками:

1. *Стратегічний форсайтинг* – форсайтингова діяльність, що пов'язана із спеціальною підтримкою розвитку пропозицій для Рамкової Програми та її дворічних робочих програм

2. *Сканування Горизонту* – постійний моніторинг форсайтингової діяльності в країнах – членах ЄС та пошук ранніх ознак важливих змін в суспільстві, науці та технології, які є основою пропозицій Європейської Комісії.

3. *Політика на основі форсайтинга* – визначення майбутніх політичних проблем та варіантів розвитку за допомогою експертних груп та конкретних досліджень, які розробляють політичні інструкції, основані на базі форсайтингу, та рекомендацій.

Між 2007 та 2013 рр. Європейською Комісією було профінансовано понад 30 форсайтингових дослідницьких проектів та груп. Зараз функціонує проект (*FORCE – FOResight Coordination for Europe*), за підтримки Європейської Комісії з метою вивчення досліджень із форсайтингу з безпеки та діяльності зі сканування горизонту в Європі. Передбачається створення на основі цього проекту відповідної Форсайтингової Дослідницької Моделі (*Foresight Exploration Model*) та Системи підтримки прийняття Рішень (*Intelligent Decision Support System (IDSS)*).

Передбачається, що цей інструмент допоможе політикам та зацікавленим сторонам у сфері безпеки визначити коротко-, середньо- та довгострокові соціальні й технологічні тенденції із використанням методології та інформації з минулих, поточних і майбутніх науково-дослідницьких проектів. Проект FORCE включає 28 проектів, один з яких є ESPAS (*European Strategy and Policy*

Analysis System), що займається побудовою соціально-економічних прогнозів. Також прогнози готують такі організації, як *European Parliament STOA (Scientific Foresight)*, що підпорядковується Європейському Парламенту, та Об'єднаний Дослідницький Центр Європейської Комісії (*JRC – European Commission's Joint Research Centre (Foresight and Horizon scanning)*). Базуючись на цих розроблених дослідженнях (наприклад, [13]), Європейська Комісія розробляє власні документи.

Досвід Польщі, на наш погляд, є найбільш відповідним для вивчення та впровадження в Україні, оскільки Польща, як і Україна, пережила важкі структурні перетворення в економіці та стикалася зі схожими проблемами. У зв'язку з цим розглянемо послідовність процесу побудови прогнозів, вимоги прогнозування, області стратегічного прогнозування, законодавчі документи із прогнозування у ЄС, Польщі та Україні.

З 2006 р. у Польщі розпочала свою роботу «Національна Форсайтингова Програма (НФП) «Польща 2020» за підтримки Міністерства науки та вищої освіти. Головна мета програми – за допомогою наукових досліджень і розробок прискорити довгострокове соціальне та економічне зростання, а також викликати суспільну дискусію щодо майбутнього бачення Польщі. Далекострокова стратегія «Польща 2030: Третя хвиля Модернізації та Стратегія Інноваційної та Ефективної Економіки» (2012–2020) [17], розроблена на більшу перспективу, також базується на результатах НФП. Стратегія доповнюється Програмою Національних Реформ (ПНР) (*National Reform Programme (NRP)*) та Інноваційною Економікою (2007–2013). Основою для розробки цих стратегій є прогнози, які визначають потенційні сценарії розвитку на наступні 15 років. На відміну від НФП «Польща 2020» [16] друга програма – Технологічний Форсайтинг Промисловості Польщі – *InSight 2030* [18] – включає в себе лише технологічний аспект розвитку.

Таким чином, можна побачити (*табл. 1*), що, поперше, форсайтингові дослідження як у Польщі, так і в ЄС розробляються задля уряду науковими установами поряд з консультаціями з бізнесом. По-друге, вживані методи прогнозування в Україні, на відміну від ЄС та Польщі, є недостатніми та неваріативними для якісного прогнозування, оскільки один метод (метод сценаріїв) не може охопити увесь процес довгострокового прогнозування. По-третє, відсутність прогнозних документів довгострокового прогнозування в Україні робить неможливим якісну побудову довгострокової та далекого прогнозування стратегій розвитку. І, нарешті, склад прогнозних показників не повністю враховує сучасні тенденції в демографічних, кліматичних, геополітичних змінах та оцінку майбутнього стану соціальної системи України у сфері досліджень, освіти та інновацій.

В українському законодавстві [7] в обов'язковому порядку передбачено розробку в кожній регіональній стратегії свого «бачення» стратегічних шляхів розвитку регіону. Це «бачення» виступає довгостроковим і далекого прогнозуванням, що, своєю чергою, потребує розробки та впровадження необхідної законодавчо встановленої системи форсайтингів для дале-

Порівняльна таблиця систем довгострокового прогнозування ЄС, Польщі та України

	ЄС	Польща	Україна
1	2	3	4
Програма	Форсайтингове Співробітництво в Європі – FORCE (<i>Foresight Coordination for Europe</i>)	«Національна Форсайтингова Програма (НФП) «Польща 2020». <i>The Technology Foresight for Polish Industry – In Sight 2030</i> (2012)	Складова довгострокового прогнозу, яка міститься в урядовому документі щодо побудови енергетичної стратегії України
Законодавчий документ	Політичні вказівки для наступної комісії Хосе Мануеля Баррозо (<i>Political guidelines for the next Commission José Manuel Barroso</i>) [15] та документ Європейського Парламенту «Політичні виклики Євросоюзу в 2009–2019: доповідь для Президента» (<i>EU Policy Challenges 2009–2019: A report to the President</i>) [11]	Розпорядження Міністра науки та вищої освіти від 27 вересня 2010 року про створення проекту під назвою «Національна програма Foresight – здійснення рішень» (<i>KOMUNIKAT MINISTRA NAUKI I SZKOLNICTWA WYŻSZEGO z dnia 27 września 2010 r. o ustanowieniu przedsięwzięcia pn «Narodowy Program Foresight – wdrożenie wyników»</i>) [16]	В Україні існує лише проект закону від 19.12.2011 р. «Про державне стратегічне планування», який після відправлення на доопрацювання документа № 4219-VI «Про направлення на повторне друге читання проекту Закону України «Про державне стратегічне планування» так і не був прийнятий [2]
Період функціонування проекту	2015 р. – теперішній час	2008–2011 рр., 2011–2015 рр.	2013 р.
Виконавчий орган	Європейська Комісія	Міністерства науки та вищої освіти	Кабінет Міністрів
Методи	– Побудова сценаріїв; – сканування горизонту; – дороговказ; – оцінка технологій; – метод Делфі; – метод ретрополяції (<i>back-casting</i>); – соціальні платформи	– Експертні групи; – SWOT-аналіз; – метод Делфі; – PEST-аналіз; – побудова сценаріїв; – аналіз взаємовпливу (<i>Cross-impact analysis</i>)	Побудова сценаріїв
Прогнозні документи	Глобальні тенденції 2030: Чи зможе ЄС подолати проблеми? (<i>Global Trends to 2030: Can the EU meet the Challenges Ahead?</i>) [13]	Форсайт технологій промисловості <i>In Sight 2030</i> : оновлені результати і національна стратегія розумної спеціалізації (розумна спеціалізація) (<i>Foresight technologiczny przemysłu – In Sight 2030: aktualizacja wyników oraz krajowa strategia inteligentnej specjalizacji (smart specialization)</i>) [18]	Енергетична стратегія України на період до 2030 р. Стратегія Кабінету Міністрів України від 24.07.2013 [4]
Показники дальньострокового та довгострокового прогнозування	– Демографічні та соціальні індикатори; – енергія та зміна клімату; – економічні та технологічні перспективи; – геополітичні показники; – територіальна динаміка; – дослідження, освіта та інновації	1. «Сталий розвиток Польщі» (Якість життя, Ресурси та використання енергетичних ресурсів, Технології захисту навколишнього середовища, Природні ресурси, Нові матеріали та технології, Транспорт, Інтеграція екологічної політики з політикою у сфері секторів економіки, Продуктова політика, Стійкий розвиток регіонів та областей). 2. «Розвиток інформаційних і телекомунікаційних технологій» (Доступ до інформації, Інформаційні та комунікаційні технології (ІКТ) і суспільство, ІКТ та освіта, Електронний бізнес, Нові медіа). 3. «Безпека» (Економічна безпека (зовнішня та внутрішня), Безпека інтелектуальної власності, Соціальна безпека, Технічна та технологічна безпека, Розвиток громадянського суспільства)	– ВВП; – прогнозні обсяги паливно-енергетичного балансу (Прибутки та Витрати); – електроенергія; – вугілля; – нафта; – природний газ

1	2	3	4
Тип електронного доступу	Електронна платформа www.force-europe.eu	Електронна платформа http://ict.foresight.pl/	Розпорядження Кабінету Міністрів України http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/n0002120-13
Назва розроблених стратегічних документів	«Європа 2020» – Стратегія розумного, стійкого та всеохоплюючого розвитку» (<i>Europe 2020: Commission proposes new economic strategy</i>) [10]	1. Польща 2030 «Довгострокова національна стратегія розвитку 2030». «Третя Хвиля Модернізації» (<i>Długookresowa Strategia Rozwoju Kraju «Polska 2030. Trzecia fala nowoczesności</i>) [17]. 2. Національна стратегія Розвитку 2020 (<i>Średniookresowa Strategia Rozwoju Kraju 2020</i>) [19]. 3. Дев'ять інтегрованих стратегій	1. «Стратегія сталого розвитку «Україна – 2020». Про затвердження Державної стратегії регіонального розвитку на період до 2020 року [7]. 2. Тринадцять стратегій за напрямками

Джерело: побудовано авторами на основі власних досліджень.

кострокового та довгострокового прогнозування. Тому, оскільки системи стратегічних далекострочкових і довгострокових прогнозів в Україні на 2016 р. немає, вважаємо за доцільне створити власну Національну Програму з Форсайтингу. На нашу думку, основними передумовами для цього виступають:

- ✦ відсутність системного та систематичного підходів до передбачення викликів, що виникають з політичної та економічної площин, а також очікуваних структурних змінв процесі наукового та технічного прогресу;
- ✦ незначна частка витрат на інновації за галузями;
- ✦ низький рівень економічного розвитку порівняно з країнами Євросоюзу;
- ✦ вразливе геополітичне розташування України;
- ✦ відсутність бажання довгострокового мислення в умовах нестабільної політичної системи та інші.

2. ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ СИСТЕМ КОРОТКОСТРОКОВОГО ТА СЕРЕДНЬОСТРОКОВОГО ПРОГНОЗУВАННЯ В ЄС, ПОЛЬЩІ ТА УКРАЇНІ

На відміну від довгострокової та далекострочкової, короткострокова стратегія ЄС будується на основі іншого документа: звіту короткострокового прогнозу (Прогнозний документ 2016 року: *Winter 2016 Economic Forecast: Weathering new challenges* [9]), в якому щорічно розраховуються 25 основних показників (табл. 3), як для ЄС в цілому, так і для кожної країни-члена окремо. Ці економічні прогнози готуються службовцями Європейської Комісії на основі аналізу економічної політики та економічного нагляду, включаючи фінансовий нагляд ЄС.

У Польщі з 2009 р. середньострокова система передбачення представлена державним документом «Державний багаторічний фінансовий план» [22]. Цей план розробляється та розраховується щорічно на поточний рік та на три наступні роки міністром фінансів, після чого візується Радою Міністрів і є основою для Бюджетного закону на наступний рік. Поєднання Державного багаторічного фінансового плану разом із дев'ятьма інтегрованими національними стратегіями дозволяє

сконцентруватися на пріоритетних областях соціального та економічного розвитку Польщі та досягнути стратегічних цілей «Європа 2020».

Середньострокові та короткострокові прогнози в Україні закріплені законодавством [3] та передбачають таку систему прогнозних і програмних документів економічного і соціального розвитку: прогноз економічного і соціального розвитку України на середньо- та короткостроковий періоди; прогноз розвитку окремих галузей економіки на середньостроковий період; загальнодержавна програма економічного, соціального розвитку, інших державних цільових програм; прогноз економічного і соціального розвитку Автономної Республіки Крим, областей, районів та міст на середньостроковий період; програма економічного і соціального розвитку Автономної Республіки Крим, областей, районів та міст на короткостроковий період.

Щорічно виходить Постанова Кабінету Міністрів України (у 2015 р. це була Постанова № 558 «Про схвалення Прогнозу економічного соціального розвитку України на 2016 рік та основних макропоказників економічного і соціального розвитку України на 2017–2019 роки» [1]), в якій представлено прогнозні показники соціально-економічного розвитку України.

З табл. 3 можна побачити, що в Україні недостатньо розвинена система прогнозних показників середньострокового та короткострокового періодів, що потребує значного вдосконалення. Також потрібно відмітити, що методика розрахунку багатьох показників між Україною та ЄС відрізняється, що ускладнює використання порівняльного аналізу та унеможливорює зіставлення очікуваних прогнозних показників з метою коригування стратегічного розвитку України відносно Євросоюзу.

Ще однією проблемою прогнозування є недостатня публічність галузевих прогнозів, через що учасники галузевого ринку не володіють можливими перспективами та не мають змоги підготуватися до ймовірних навантажень. Так, наприклад, у Польщі прогнозний документ включає середньострокові та довгострокові показники розвитку на національну рівні, можливі сценарії розвитку, аналіз чутливості, порівняння з попередньою

Порівняльна таблиця систем стратегічних документів короткострокового та середньострокового прогнозування ЄС, Польщі та України

	ЄС	Польща	Україна
Законодавство	Постанова № 473/2013 Європейського Парламенту та Ради від 21 травня 2013 р. із загальних положень для моніторингу та оцінки проектів бюджетних планів та забезпечення залишкового дефіциту держав – членів у Єврозоні [12]	Закон про державні фінанси (<i>Dz.U. Ustawa o finansach publicznych</i>) № 157/1240 від 27 серпня 2009 р. [23]	Закон України «Про державне прогнозування та розроблення програм економічного і соціального розвитку України» від 23.03.2000 р. [3]
Відповідальні органи	Європейська Комісія	Рада Міністрів	Уряд України
Прогнозні документи на поточний рік	Прогнозний документ 2016 р.: <i>Winter 2016 Economic Forecast: Weathering new challenges</i> [9]	Прогнозний документ 2015 р.: <i>Uchwała nr 57 Rady Ministrów z dnia 28 kwietnia 2015 r. w sprawie Wieloletniego Planu Finansowego Państwa na lata 2015–2018</i> [22]	Прогнозний документ 2015 р.: Постанова Кабінету Міністрів України «Про схвалення Прогнозу економічного і соціального розвитку України на 2016 рік та основних макропоказників економічного і соціального розвитку України на 2017–2019 роки» від 5 серпня 2015 р. № 558 [1]
Періодичність	Три рази на рік (осінь, зима, весна)	Раз на рік	Раз на рік

Джерело: побудовано авторами на основі власних досліджень.

Таблиця 3

Порівняльна таблиця основних показників, що використовуються для прогнозування в Євросоюзі, Польщі та Україні

ЄС (The winter 2016 European Economic Forecast)	Польща (Wieloletni Plan Finansowy Państwa 2015–2018 (WFPF))	Україна (Про схвалення Прогнозу економічного і соціального розвитку України на 2016 рік)
1	2	3
ВВП	Реальний ВВП (млрд злотих)	ВВП (номінальний, млрд грн)
ВВП, темпи зростання	Номінальний ВВП (млрд злотих)	ВВП, темпи зростання (до попереднього року)
Валове нагромадження основного капіталу, з якого: обладнання	Компоненти реального ВВП	Індекс споживчих цін (у середньому до попереднього року, відсотків)
Приватне споживання	Приватне споживання	Індекс споживчих цін (грудень до грудня попереднього року, відсотків)
Державне споживання	Державне споживання	Індекс цін виробників промислової продукції (грудень до грудня попереднього року), відсотків
ВНД (ВВП дефлятор)	Валове нагромадження основного капіталу	Прибуток прибуткових підприємств, млрд грн
Внесок у зростання ВВП: внутрішній попит; матеріальні запаси (товари); чистий експорт	Збільшення основних: запаси і чисте придбання; активи; виняткову цінність (% ВВП)	Фонд оплати праці найманих працівників і грошового забезпечення військовослужбовців, млрд грн
Експорт (товарів та послуг)	Експорт товарів і послуг	Експорт товарів і послуг, млн дол. США, % до попереднього року
Імпорт (товарів та послуг)	Імпорт товарів і послуг	Імпорт товарів і послуг, млн дол. США, % до попереднього року
Зайнятість	Внесок у зростання ВВП	Кількість зайнятих економічною діяльністю у віці 15–70 років, млн осіб
Рівень безробіття (а)	Остаточний внутрішній попит	Рівень безробіття населення у віці 15–70 років за методологією МОП, відсотків до економічно активного населення відповідного віку

1	2	3
Оплата праці працівників / керівників	Збільшення основних запасів і чисте придбання активів за виняткову цінність	Продуктивність праці, відсотків до попереднього року
Затрати економіки на одну робочу одиницю	Сальдо зовнішньої торгівлі	Сальдо торговельного балансу, визначене за методологією платіжного балансу, млн. доларів США
Реальна вартість робочої одиниці	Дефлятор ВВП	Середньомісячна заробітна плата працівників, бруто: номінальна, грн.
Показник заощаджень домогосподарств	Споживання дефлятор приватний	Середньомісячна заробітна плата працівників, бруто: номінальна, скоригована на індекс споживчих цін, відсотків до попереднього року
ВВП дефлятор	Гармонізований Індекс Споживчих Цін	
Гармонізований індекс споживчих цін	Дефлятор витрат	
Коефіцієнт відношення експорту до імпорту (TOTgoods)	Дефлятор валових основних засобів	
Торговий баланс (товари) (с)	Дефлятор експорту товарів і послуг	
Баланс поточних операцій (с)	Дефлятор імпорту товарів і послуг	
Чисте кредитування (+) або запозичення (-) візаві ROW (с)	Працюючі (тис. осіб) *	
Загальний баланс уряду	Працюючі (год.) **	
Циклічно скоректоване сальдо бюджету (d)	Рівень безробіття	
Структурний бюджетний баланс	Продуктивність (тис.)	
Загальний валовий борг уряду	Продуктивність праці (кількість)	
	Витрати на оплату праці (млрд зл.)	
	Витрати на оплату праці 1 працівника (тис. зл.)	

версією прогнозів, що дає змогу реалізовувати більш гнучку прозору та гнучку політику.

ВИСНОВКИ

У процесі аналізу були виявлені такі проблеми:

- ✦ відсутність далекострочних і довгострочних прогнозів соціально-економічного стану України, розроблених можливих сценаріїв робить неефективними розробку та впровадження системи далекострочних і довгострочних стратегічних документів;
- ✦ база статистичних даних не достовірна, стратегічні показники не відповідають прогнозам, не визначені органи, що відповідають за побудову далекострочних і довгострочних прогнозів, їх періодичність.

Визначивши основні проблеми, автори запропонували такі пропозиції щодо їх вирішення:

- ✦ *по-перше*, з проведеного аналізу можна зробити висновок, що для ефективного впровадження політики сталого розвитку України необхідно розробити систему далеко- та довгострочних стратегічних прогнозних документів та вдосконалити наявну систему середньо- та короткострочних стратегічних прогнозних документів;

✦ *по-друге*, вдалий досвід впровадження системи прогнозних документів ЄС, в якій Європейська Комісія представляє свій прогнозний документ із розрахунковими показниками ЄС та по кожній країні – члену ЄС окремо, може бути використано при побудові системи прогнозних документів в Україні виходячи з її адміністративно-територіального поділу на євроінтеграційних напрямків;

- ✦ *по-третє*, прогнозна система Польщі, як складової ЄС, може бути використана як зразок системи прогнозних документів країни – члена ЄС із своїми територіальними особливостями, для побудови довгострочної та середньострочної державних стратегій.

У подальшому, на нашу думку, в Україні потрібно розробити систему прогнозних документів із законодавчо встановленими показниками, які б відповідали стандартам ЄС та європейській системі прогнозних документів. ■

ЛІТЕРАТУРА

1. Постанова Кабінету Міністрів України «Про схвалення Прогнозу економічного і соціального розвитку України на 2016 рік та основних макропоказників економічного і соціального

розвитку України на 2017–2019 роки» № 558 від 05.08.2015 р. [Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://www.kmu.gov.ua/control/ru/cardnpd?docid=248397249>

2. Проект Закону України «Про державне стратегічне планування» № 9407 від 19.12.2011 р. [Електронний ресурс] – Режим доступу : http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_2?id=&pf3516=9407&skl=7

3. Закон України «Про державне прогнозування та розроблення програм економічного і соціального розвитку України» № 1602-III від 23.03.2000 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/1602-14>

4. Постанова Кабінету Міністрів України «Енергетична стратегія України на період до 2030 р» №385; схвалено розпорядженням від 24.07.2013 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/n0002120-13/paran3#n3>

5. Крутиков В. К. Макроэкономическое планирование и прогнозирование : учебно-метод. пособ. / В. К. Крутиков, Т. В. Дорожкина. – Калуга : Издательство «Эйдос», 2014. – 112 с.

6. Кузык Б. Прогнозирование, стратегическое планирование и национальное программирование : учебник / Б. Н. Кузык, В. И. Кушлин, Ю. В. Яковец. – 4-е изд., перераб. и доп. – М. : Экономика, 2011. – 604 с.

7. Указ Президента України «Про Стратегію сталого розвитку «Україна – 2020» № 5/2015 від 12 січня 2015 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.president.gov.ua/documents/18688.html?PrintVersion>

8. European Commission, Regulation (EU) No 473/2013 of the European Parliament and of the Council of 21 May 2013 on common provisions for monitoring and assessing draft budgetary plans and ensuring the correction of excessive deficit of the Member States in the euro area [Electronic resource]. – Mode of access : <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32013R0473&from=EN>

9. European Commission, Winter 2016 Economic Forecast: Weathering new challenges (2016) [Electronic resource]. – Mode of access : http://ec.europa.eu/economy_finance/publications/eeip/pdf/ip020_en.pdf

10. European Commission. Europe 2020: Commission proposes new economic strategy, Retrieved 5 March (2010) [Electronic resource]. – Mode of access : http://ec.europa.eu/news/economy/100303_en.htm

11. European Parliament (2009), EU Policy Challenges 2009–2019: A report to the President, esp. Part I [Electronic resource]. – Mode of access : http://www.eppresident.eu/ressource/static/files/special/EU_Policy_Challenges_2009-19_-_Full_Text.pdf

12. European Parliament and of the Council. Regulation (EU) No 473/2013 of 21 May 2013 on common provisions for monitoring and assessing draft budgetary plans and ensuring the correction of excessive deficit of the Member States in the euro area [Electronic resource]. – Mode of access : <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:32013R0473>

13. European Strategy and Policy Analysis System (ESPAS), Global Trends to 2030: Can the EU meet the challenges ahead?, An Inter- Institutional EU Project, 2015 [Electronic resource]. – Mode of access : <http://europa.eu/espas/pdf/espas-report-2015.pdf>

14. Fink, A. Scenario management. An approach for strategic foresight / Alexander Fink and Oliver Schlake // Competitive Intelligence Review. – 2000. – Volume 11, Issue 1. – P. 37–45.

15. Barroso, J. M. Political guidelines for the next Commission / Jose Manuel Barroso. – Brussels : European Commission, 2009 [Electronic resource]. – Mode of access : http://www.sbbe.gr/newsletters/eflashnews/2009_21/Barroso_Political_Guidelines_2009.pdf

16. Kominikat MINISTRA NAUKI I SZKOLNICTWA WYŻSZEGO z dnia 27 września 2010 r. o ustanowieniu przedsięwzięcia pn. „Narodowy Program Foresight – wdrożenie wyników” // Monitor Polski. –

Nr. 71 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://isip.sejm.gov.pl/Download?id=WMP20100710911&type=2>

17. Ministerstwo Administracji Cyfryzacji. Trzecia fala nowoczesności. Długookresowa Strategia Rozwoju Kraju. Warszawa, 11 stycznia 2013 r. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://mac.gov.pl/files/wp-content/uploads/2013/02/Strategia-DSRK-PL2030-RM.pdf>

18. Ministerstwo Gospodarki. Foresight technologiczny przemysłu – InSight2030: aktualizacja wyników oraz krajowa strategia inteligentnej specjalizacji (smart specialization). – Warszawa, 2012 [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://rio.jrc.ec.europa.eu/en/file/8090/download?token=yGaOHLVk>

19. Ministerstwo Rozwoju Regionalnego Warszawa, wrzesień 2012 r. Strategia Rozwoju Kraju. 2020. Dokumentprzjęty ty średniookresowej, określają cycele strategiczne rozwoju kraju do 2020 r. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://isip.sejm.gov.pl/Download?id=WMP20120000882&type=2>

20. MOD. Development, Concepts and Doctrine Centre (DCDC) (2010) Strategic Trends Programme. Global Strategic Trends – Out to 2040. – London, 2010 [Electronic resource]. – Mode of access : <https://www.gov.uk/government/groups/development-concepts-and-doctrine-centre>

21. OECD. Medium and Long-term Scenarios for Global Growth and Imbalances // OECD Economic Outlook, Vol. 1. – Paris : OECD Publishing, 2012 [Electronic resource]. – Mode of access : <https://www.oecd.org/eco/outlook/50381011.pdf>

22. Rady Ministrów. Uchwała Wieloletniego Planu Finansowego Państwa na lata 2015–2018. nr 57 z dnia 28 kwietnia 2015 r [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://isap.sejm.gov.pl/Download?id=WMP20150000389&type=2>

23. SEJM Dz.U. Ustawa z dnia 27 sierpnia 2009 r. o finansach publicznych Nr 157, poz. 1240, 2009 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://isap.sejm.gov.pl/DetailsServlet?id=WDU20091571240>

REFERENCES

Barroso, J. M. “Political guidelines for the next Commission”. http://www.sbbe.gr/newsletters/eflashnews/2009_21/Barroso_Political_Guidelines_2009.pdf

“European Commission, Regulation (EU) No 473/2013 of the European Parliament and of the Council of 21 May 2013 on common provisions for monitoring and assessing draft budgetary plans and ensuring the correction of excessive deficit of the Member States in the euro area”. <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32013R0473&from=EN>

“European Commission, Winter 2016 Economic Forecast: Weathering new challenges”. http://ec.europa.eu/economy_finance/publications/eeip/pdf/ip020_en.pdf

“European Commission. Europe 2020: Commission proposes new economic strategy”. http://ec.europa.eu/news/economy/100303_en.htm

“European Parliament (2009), EU Policy Challenges 2009–2019: A report to the President, esp. Part I”. http://www.eppresident.eu/ressource/static/files/special/EU_Policy_Challenges_2009-19_-_Full_Text.pdf

“European Parliament and of the Council. Regulation (EU) No 473/2013 of 21 May 2013 on common provisions for monitoring and assessing draft budgetary plans and ensuring the correction of excessive deficit of the Member States in the euro area”. <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:32013R0473>

“European Strategy and Policy Analysis System (ESPAS), Global Trends to 2030: Can the EU meet the challenges ahead, An Inter- Institutional EU Project, 2015”. <http://europa.eu/espas/pdf/espas-report-2015.pdf>

Fink, A., and Schlake, O. "Scenario management. An approach for strategic foresight". *Competitive Intelligence Review*, vol. 11, no. 1 (2000): 37-45.

Krutikov, V. K., and Dorozhkina, T. V. *Makroekonomicheskoye planirovaniye i prognozirovaniye* [Macroeconomic planning and forecasting]. Kaluga: Eydos, 2014.

Kuzyk, B. N., Kushlin, V. I., and Yakovets, Yu. V. *Prognozirovaniye, strategicheskoye planirovaniye i natsionalnoye programmirovaniye* [Forecasting, strategic planning and national programming]. Moscow: Ekonomika, 2011.

"Kominikat Ministra nauki i szkolnictwa wyzszezo z dnia 27 wrzesnia 2010 r. o ustanowieniu przedsiwziecia pn. „Narodowy Program Foresight - wdrozenie wyników". <http://isip.sejm.gov.pl/Download?id=WMP20100710911&type=2>

[Legal Act of Ukraine] (2013). <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/n0002120-13/paran3#n3>

[Legal Act of Ukraine] (2015). <http://www.president.gov.ua/documents/18688.html?PrintVersion>

[Legal Act of Ukraine] (2011). http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_2?id=&pf3516=9407&skl=7

[Legal Act of Ukraine] (2015). <http://www.kmu.gov.ua/control/ru/cardnprd?docid=248397249>

[Legal Act of Ukraine] (2000). <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/1602-14>

"Ministerstwo Administracji Cyfryzacji. Trzecia fala nowoczesnosci. Długookresowa Strategia Rozwoju Kraju". <https://mac.gov.pl/files/wp-content/uploads/2013/02/Strategia-DSRK-PL2030-RM.pdf>

"Ministerstwo Gospodarki. Foresight technologiczny przemyslu – In Sight 2030: aktualizacja wyników oraz krajowa strategia inteligentnej specjalizacji (smart specialization)". <https://rio.jrc.ec.europa.eu/en/file/8090/download?token=yGaOHLVk>

"Ministerstwo Rozwoju Regionalnego Warszawa, wrzesien 2012 r. Strategia Rozwoju Kraju. 2020. Dokument przyje ty sredniookresowej, okreslaja cycele strategiczne rozwoju kraju do 2020 r.". <http://isip.sejm.gov.pl/Download?id=WMP20120000882&type=2>

"MOD. Development, Concepts and Doctrine Centre (DCDC) (2010) Strategic Trends Programme". <https://www.gov.uk/government/groups/development-concepts-and-doctrine-centre>

"OECD. Medium and Long-term Scenarios for Global Growth and Imbalances" OECD Economic Outlook. <https://www.oecd.org/eco/outlook/50381011.pdf>

"Rady Ministrow. Uchwala Wieloletniego Planu Finansowego Panstwa na lata 2015-2018. nr 57 z dnia 28 kwietnia 2015 r.". <http://isip.sejm.gov.pl/Download?id=WMP20150000389&type=2>

"SEJM Dz.U. Ustawa z dnia 27 sierpnia 2009 r. o finansach publicznych Nr 157, poz. 1240, 2009". <http://isip.sejm.gov.pl/DetailsServlet?id=WDU20091571240>